

2025. AASTA TOIDUPIIRKONNA KONKURSS

ETTEPANEK

1. TOIDUPIIRKONNA ÜLDANDMED

1.1 Konkursile esitatud piirkonna nimi:

Tartumaa

1.2 Toidupiirkonna suurus ja kirjeldus (kas tegemist on ühe või mitme maakonna põhise piirkonnaga või koosneb toidupiirkond eri valdadest):

Tartumaa toidupiirkond hõlmab kõiki Tartu maakonna kohalikke omavalitsusi: Elva, Kambja, Kastre, Luunja, Nõo, Peipsiääre ja Tartu valda ning Tartu linna. Tartumaa on Eesti suuruselt teine maakond (3349 km², 162 390 elanikku) ning Tartu linn oma ligi 100 000 elaniku ja 1000 aastase ajalooga kogu Lõuna-Eesti tõmbekeskus. Maakonnas on üle tuhande toiduvaldkonnas tegutseva ettevõtte, nende hulgas põllumajandustootjad, toiduaine- ja joogitööstus, toitlustus ja majutus. Tartumaal on väga head tingimused põllumajanduseks, kahe suurema järve vahel ja Emajõega ühendatult on ka head tingimused kalanduseks. Rahvusvaheliselt on Tartu tuntud eelkõige kui pikaajaliste traditsioonidega ülikoolilinn. Tipptasemel haridusasutused, roheline ja turvaline elukeskkond, maailmatasemel kultuurielu, aktiivsed kogukonnad ja mitmekesine ettevõtlus on teinud piirkonnast atraktiivse paiga nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt.

2. ESITAJA ÜLDANDMED

2.1 Eesti toidupiirkonna konkursile ettepanekut esitava organisatsiooni¹ nimi:

Taotlus on esitatud ühistaotlusena, Tartumaa Arendusselts on vastutav partner, partneriteks Tartumaa Omavalitsuste Liit, SA Tartumaa Turism, Eesti Maaülikool, SA Maaelu Muuseumid, MTÜ Meelte kool, Tartu Linnavalitsus ja Tartu Rakenduslik Kolledž.

2.2 Organisatsiooni kontaktandmed (postiaadress, telefon, e-post):

Pepleri 6, Tartu 51003, Tartu maakond, +372 5358 4035, katri.kuusk@tas.ee

2.3 Projektijuhi nimi ja kontaktandmed (ees- ja perenimi, e-post, telefon):

Katri Kuusk, katri.kuusk@tas.ee, +372 5358 4035

2.4 Toidupiirkonna projekti eestvedamiseks loodav meeskond (meeskond peab koosnema vähemalt projektijuhist ning turundus-kommunikatsiooniekspertidest; andmed esitage kõikide liikmete kohta, sh liikmed väljastpoolt Teie organisatsiooni):

Nimi: Katri Kuusk

Organisatsioon: Tartumaa Arendusselts

Amet: Tartumaa toidukoordinaator

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, üldjuhtimine ja kontseptsiooni terviku haldamine, Tartumaa toiduvõrgustiku liikmete kaasamine, sisemise kommunikatsiooni korraldamine meeskonna ja koostööpartneritega, sh toiduvõrgustiku liikmetega.

Nimi: Mare-Liis Kanarik

Organisatsioon: SA Tartumaa Turism

Amet: turunduse projektijuht

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, turundus- ja kommunikatsioon maitsete aasta tegevuste ja sündmuste tutvustamisel väljapoole, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

¹ Ettepaneku võivad esitada koostöös ka mitu organisatsiooni.

Nimi: Kristiina Tammets

Organisatsioon: Tartumaa Arendusselts

Amet: tegevjuht

Roll projektis: juhtgrupis osalemine, strateegilised otsused, seosed Tartumaa Leader piirkonna strateegia ja Tartumaa toidustrateegiaga

Nimi: Sven Tobreluts

Organisatsioon: Tartumaa Omavalitsuste Liit

Amet: tegevjuht

Roll projektis: juhtgrupis osalemine, strateegilised otsused, seosed Tartu maakonna arengustrateegia ja teiste Tartumaa strateegiliste arengudokumentidega

Nimi: Kaidi Randpõld

Organisatsioon: Tartumaa Omavalitsuste Liit

Amet: arendusspetsialist

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, ürituste toiduhariduse tegevuste elluviimine, Tartumaa omavalitsuste ja haridusasutuste kaasamine, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Nimi: Marilin Kroon

Organisatsioon: Tartu Linnavalitsus

Amet: ettevõtluse arengu osakond, valdkonnajuht (toit ja teenusmajandus)

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, ürituste korralduslikud küsimused, läbirääkimised toitlustusettevõtjatega, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Nimi: Ilze Salnaja-Värv

Organisatsioon: SA Eesti Maaelu Muuseumid

Amet: näituste ja hariduse osakonna juhataja

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, ürituste korralduslikud küsimused, Tartumaa toiduajaloo uuringu baasil toimuvate muuseumiprogrammide eestvedamine, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Nimi: Marju Hõbejärv-Särg

Organisatsioon: Tartu Rakenduslik Kolledž

Amet: koolitusjuht

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, ürituste korralduslikud küsimused, toidukoolituste korralduse eestvedamine, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Nimi: Triin Muiste

Organisatsioon: MTÜ Meelte kool ja OÜ Triinu toidumaailm

Amet: juhataja liige, koolitaja, kokk ja toitumisterapeut

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, tervisliku toitumisega seotud sündmuste eestvedamine, ürituste korralduslikud küsimused, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Nimi: Annemari Polikarpus

Organisatsioon: EMÜ toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia õppetool

Amet: toidutehnoloogia vanemlektor, *PhD*

Roll projektis: üks projekti eestvedajatest, ürituste korralduslikud küsimused, teadlaste kaasamine, kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Nimi: Karl Pajussaar

Organisatsioon: GASTRONOMIST OÜ, Fii Restoran

Amet: peakokk, toitlustusjuht

Roll projektis: Tartumaa maitsete aasta peakokk, Tartumaa toiduajaloost ja kohalikust toorainest menüüde kontseptsiooni koostamine.

2.5 Kirjeldage lühidalt oma organisatsiooni ajalugu: millal loodi, struktuur, põhitegevused, juhtimine, liikmed, kas organisatsioonis töötab toiduvaldkonnaga tegelev inimene, kuidas tagatakse organisatsiooni tegevuste rahastamine:

Tartumaa Arendusselts (edaspidi TAS) on mittetulundusühing, mille liikmeteks on Tartumaa kohalikud omavalitsused, ettevõtted ja kodanikuühendused. TAS on asutatud 27. juulil 2006. a. Ühingu tegevuse põhieesmärk on kohaliku elu arendamine tuginedes avaliku-, era- ja kolmanda sektori koostööle. TAS viib ellu piirkonna laiapõhjalist arengustrateegiat, mille oluliste arenguvaldkondade hulgas on kohaliku toidu valdkond. TASI liikmete hulka kuuluvad teiste hulgas toidutootjad ja toitlustusasutused ning piirkondlikud võrgustikud: Tartumaa toiduvõrgustik, Sibulatee ja MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök. TASI liikmete info on kättesaadav siit <http://www.tas.ee/meist/liikmed/> ja Tartumaa toiduvõrgustiku liikmete nimekiri siit <https://tas.ee/arendusprojektid/tartumaa-toidupiirkond/tartumaa-toiduvorgustik/>

TAS on üks kohalikest Leader-tegevusrühmadest Eestis. TASil on seisuga 2024 kokku 76 liiget, millest 9 on kohalikud omavalitsused, 28 ettevõtteid ning 39 kodanikuühendused. Ühingu kõrgem juhtimisorgan on üldkoosolek, igapäevast tööd korraldab 9-liikmeline juhatus. Projektitaotluste hindamiskomisjoni kuulub 30 liiget.

Organisatsioonis töötab Tartumaa toidukoordinaator, kelle ülesandeks on rakendada Tartu maakonna toidustrateegiat aastateks 2022-2030 ning koordineerida Tartumaa toiduvõrgustikku. Strateegia rakendamiseks vajalike tegevuste elluviimiseks otsib koordinaator erinevaid rahastusvõimalusi, kirjutab projektitaotlusi, viib neid ellu ja tegeleb aruandlusega. Arendab ja kasvatab pidevalt võrgustikku, selle sotsiaalmeediakanaleid ja ühistegevusi, 1. detsembri seisuga on võrgustiku meililistis 151 liiget, lisaks 121 liiget Facebook'i kinnises grupis.

Tartumaa Arendusselts on kaitstud kaubamärgi Tartumaine Toit omanik.

TASI planeeritav LEADER-rahastus perioodiks 2023–2027 on u 3,46 miljonit eurot, millest vähemalt 75% suunatakse toetusmeetmetesse. ESF+ rahastuse maht on 627 016 eurot. Lisaks LEADER- ja ESF-meetmete rakendamisele on TASI eesmärk kaasata teistest meetmetest täiendavaid vahendeid piirkonnas arendusprojektide elluviimiseks. Koos taotlejate omafinantseeringuga ulatub strateegia elluviimise maht u 6,8 miljoni euroni.

TAS korraldab ettevõtjate, MTÜde ja KOVide projektitaotluste rahastamist vastavalt piirkonna arengustrateegiale ning viib ellu erinevaid piirkondlikke ja rahvusvahelisi arendusprojekte.

2.6 Kirjeldage osapooli, kes on kaasatud toidupiirkonna projekti ideekavandi koostamisse ja kellel on valmisolek teha koostööd toidupiirkonna arendamisel (nt kohalikud omavalitsused, erialaliidud, ettevõtjate ühendused, ettevõtjad jne), kirjeldage lühidalt koostöö sisu:

Kõik toidupiirkonna projekti ideekavandi koostamisse kaasatud osapooled on osalenud Tartumaa toidustrateegia 2022-2030 loomisel ning on aktiivsed Tartumaa toiduvõrgustiku liikmed, vahetades pidevalt omavahel infot ning osaledes erinevates ühistegevustes.

SA Tartumaa Turism, Visit Tartu, Visit South Estonia, Lõuna-Eesti Turismiklaster,

<https://visittartu.com/et/s%C3%B6%C3%B6-joo> <https://visitsouthestonia.com/> SA Tartumaa Turism on loodud Tartu linna ja Tartumaa Omavalitsuste Liidu poolt 1999. aastal eesmärgiga koordineerida Tartu linnas ja maakonnas turismialast arendustööd, sh tegeleda piirkonna turunduse, turismitoodete arendamise, piirkonna mainekujunduse ja turismialase informatsiooni kogumise, analüüsimise ning levitamise. Me töötame Visit Tartu brändinime all. Aastal 2021 loodi sihtasutuse juurde Lõuna-Eesti turismiklaster kuhu aastal 2023. ühendati kõik piirkonna turismitöötajad. Koostöös osalevad Tartu linn ja maakond, Põlva ja Võru maakonnad ning Jõgeva, Mustvee, Otepää ja Valga vallad. Visit Tartu veab eest Metsast Taldrikule kampaaniat ja viib ellu selle turundustegevusi. SA Tartumaa Turism on üks toidupiirkonna projekti

eestvedajatest ja kontseptsiooni loojatest. Toidupiirkonna arendamisel vastutab peamiselt turunduse- ja kommunikatsiooni eest ning tegeleb maitsete aasta tegevuste ja sündmuste tutvustamisega välisriikidele.

Tartumaa Omavalitsuste Liit, <https://www.tartumaa.ee/>, <https://www.tartumaa.ee/heaolu/haridusasutuste-toitlustuskorraldus> Tartumaa Omavalitsuste Liit (TOL) seob kaheksat Tartumaa kohaliku omavalitsust: Elva, Kambja, Kastre, Luunja, Nõo, Peipsiääre ja Tartu valda ning Tartu linna. Maakonna arengu sihiks on Tartumaa elanike heaolu suurendamine ning suurepärase elu- ja ettevõtluskeskkonna pakkumine nii tänastele olijatele kui ka uutele tulijatele. Viimastel aastatel on TOL tegelenud Tartu maakonna toidustrateegia rakendamisega läbi erinevate tegevuste kohalikes omavalitsustes. Omavalitsuste üleselt on ettevalmistamisel „Tartumaa haridusasutuste toiduhariduse ja toitlustuskorralduse arendamine tegevuskava 2025-2028“. Alustatud on haridusasutuste arenguprogrammi “Koolipere toidutargaks”, mille eesmärgiks on muuta kooli toitlustuskorraldus laste keskeks, et see toetaks nende vaimset ja füüsilist tervist ning tõsta koolipere teadlikkust toiduharidusest. Samuti tegeleb TOL koos oma teiste partneritega Lõuna-Eestist laiemalt regionaalpoliitika arendamisega. TOL on üks projekti eestvedajatest ja kontseptsiooni loojatest, maitsete aastal on Tartumaa Omavalitsuste Liidu roll viia ellu toiduhariduse alaseid tegevusi, kaasata Tartumaa omavalitsusi ja sealseid haridusasutusi.

Tartu Linnavalitsus, ettevõtluse arengu osakond <https://www.maitsevtartu.ee/> Toit ja toitlustus on Tartu LV ettevõtluse arendamise üks prioriteetvaldkondasid. Tartu on ainuke Baltimaade linn, mis kuulub ülemaailmsesse peenkokakunsti ehk gastronoomiat väärtustavate linnade võrgustikku The Food Capitals by Délice Network <https://www.delice-network.com/about-us>, Tartu linnas tegutsevad kõrgetasemelised restoranid, millest kaks - [Hölm](#) ja [Joyce](#), on saanud ka 2024. aastal Michelin tunnustuse

Tartu linnal on pikk kogemus selliste suurte toidusündmuste korraldamisel nagu Maitsev Tartu, Tartu Toidu- ja Veinifestival, Metsast Taldrikule jpt. Veebruarikuine maitseelamuste arendamisele suunatud restoranide kampaania Maitsev Tartu on toimunud edukalt juba kümme korda ning muutub üha populaarsemaks, kahjuks on 2025. aasta toidupiirkonna periood liiga lühike, et seda programmi liita. Augustikuus toimuv Tartu Toidu- ja Veinifestival saab 2025. aastal kümne-aastaseks ja oli lõppenud suvel Tartu kõige külastajaterohkem suvesündmus linna südames. Kahel päeval toimunud festivalist võttis osa enam kui 24 000 külastajat. Festivali põhiüritus toimub kahel päeval Tartu keskparki ümbruses Emajõe ääres, kuid sellega kaasneb ka terve nädala jooksul eriprogramm mitmete satelliitüritustega nagu Tammelinna kodukohvikute päevad, eriohtusöögid, koolitused jpm. 2025. aastal ühte Tartu tuntud ettevõtmist - Autovabaduse Puiesteed ei toimu ja Tartu suve suursündmuseks saab Tartu Toidu- ja Veinifestival, millele planeeritakse ühe silmapaistva kaasüritusena liita kohalikule toidule ja toorainele keskendunud toidulaat ja põnevaid toidu ja joogiga seotud töötubasid, koolitusi, tuure ja külastusi. Metsast Taldrikule kampaania toimus 2024. aastal juba viiendat korda. Kampaania raames pakuvad Lõuna-Eesti toidukohad 17 päeva kohalikust toorainest erimenüüd, kus on vähemalt ühe komponendina kasutatud eestimaist metsasaadust. Kuigi märkimisväärnes osas on esindatud Tartu linna toitlustajad, siis üha enam kaasatakse ka maakonnas tegutsevaid toitlustajaid, et neile suuremat nähtavust ja arenguhüpet pakkuda. Lisaks tavapärasele suurtele toidusündmustele toimuvad maitsete aasta raames ka temaatilised toorainest lähtuvad eriohtusöögid.

Tartu linnavalitsuse ettevõtluse osakond on üks toidupiirkonna projekti eestvedajatest ja kontseptsiooni loojatest, maitsete aastal on Tartu linna roll aidata kaasa kontseptsiooni elluviimisel läbi otsese toitlustajate ja peakokade kaasamise erinevatel traditsioonilistel ja ka uutel toidusündmustel.

Karl Pajussaar on Tartus üles kasvanud kokk. Aastal 2016 algas Karli teekond *fine dining* restoranides vanemkokana Tartu restoranis Hölm, selle 3 aasta jooksul viidi restoran väga kõrgele tasemele. 2019. aasta algusest võttis Karl ette oma esimese peakoka rolli Polpo restoranis ning sellest ajast peale on ta üksikasjalikult tegelenud restoranide juhtimisega erinevates rollides. Aastal 2021 asutati Gastronomist OÜ,

mis alustas esialgu väiksemate *catering*ide ja toidukoolituste korraldamisega koostöös Tartu Rahvaulikooli ning Tartu Rakendusliku Kolledžiga (VOCO). Alates 2024. septembrist pakub Karl Pajusaare juhitud Gastronomist Restoran & Terrass maailmaköögist inspireeritud roogasid. Valitud õhtutel pakutakse Peakoka saalis hoolikalt loodud 6-käigulist maitsemenüüd privaatürituste formaadis. Täna on erinevat toitlustuskogemust juba rohkem kui 10 aastat millest viimased neli aastat on olnud väga laiapõhjaline toitlustusettevõtluse arendamise kogemus. Seda nii menüüplaneerimises, ürituskorralduses, koolituste läbiviimises, toitlustusäri juhtimises ja meeskondade ehitamises ning juhtimises. Karl Pajusaar on Eesti Peakokkade Ühenduse liige, „Aasta Kokk 2024“ valimisel saavutas ta III koha. Karl Pajusaar on toidupiirkonna peakokk, maitsete aastal on tema roll koostada Tartumaa toiduajaloost ja kohalikust toorainest menüüde kontseptsioon.

SA Eesti Maaelu Muuseumid, Eesti Põllumajandusmuuseum <https://maaelumuuseumid.ee/eesti-pollumajandusmuuseum/> Tartumaal ajaloolises Ülenurme mõisas asuv Eesti põllumajandusmuuseum tutvustab põllumajanduse ja maaelu arengut Eestis. Muuseumit külastab aastas u 30 000 inimest

Põllumajandusmuuseumis antakse ülevaade Eesti maarahva argielu muutumisest 18. sajandi lõpust 21. sajandi alguseni. Siit leiab teavet nii vanade tööriistade kui ka nende kasutusviiside kohta, aga ka lugusid ärksatest maainimesest. Samuti on võimalik tutvuda loomakasvatuse ajalooga.

Muuseum tegutseb üheteistkümnes hoones, mis on omaette pilkupüüdjad külastajatele.

Põllumajandusmuuseumi tehnikaväljakul on valik nõukogudeaegseid põllumajandusmasinaid ja -seadmeid – paljud neist üsna haruldased. Näituseväljakul asub ka Saaremaa puktuulik ja laste mänguväljak, kõrval areen suurürituste läbiviimiseks ja tõuloomade esitlemiseks.

Muuseumi püsinäitus räägib põllumajanduse ja põllumajandusliku tootmise muutumisest viimase paarisaja aasta jooksul. Lisaks püsinäitusele vahelduvad hoonetes ka ajutised näitused .

Muuseumi uusim näitus „Peedist pesumasin“ kuulus Euroopa kultuuripealinna Tartu 2024 põhiprogrammi. Tegu on Eesti Maanteemuuseumi, Eesti Põllumajandusmuuseumi ja Tartu Linnamuuseumi ühise näituseprojekt leiutamise, leidlikkusest, taaskasutusest ja isetegemisest. Pole tähtis, kas oled noor või vana ning mis on Sinu oskused, tahame Sinu äratada isetegemise pisiku.

Hea ja inspireeriv keskkond soodustab kooligruppide külaskäike. Meie haridusprogrammide fookus on täna tervel eesti toidul. Nende programmide läbi viimist toetab muuseumiaed, kus kasvavad Eestis aretatud juur- ja köögiviljad. Meie laudas elavad aga põllumajandusloomad, mis annab võimaluse rääkida loomade heaolust, nn teemal „Kana muneb nokast ja lehm lüpsab suust“. Ehk siis sellest, kuidas peab inimene oma kaaslaste eest hoolt kandma.

2025.aastal avab muuseum laudahoone kahel korrusel Maaelu Uudishimu Keskuse (MUHK), kus räägime meie partnerite Eesti Maaülikooli, METKi, PTA jne poolt käsitletavat keerulist teemat lahti lihtsalt ja üldiselt arusaadavalt. MUHK laieneb juba 2026.aastal ka teistesse muuseumi hoonetesse.

Eesti põllumajandusmuuseumis on võimalik kuni 2025.aasta lõpuni osaleda nii lastele kui ka täiskasvanutele mõeldud muuseumitundides, meistritubades või kokakoolis, nautida mõnusat ümbruskonda ja teha tutvust taluloomadega. Eesti Põllumajandusmuuseum on üks toidupiirkonna projekti eestvedajatest ja kontseptsiooni loojatest, maitsete aastal on muuseum valmis pakkuma spetsiaalseid toiduteemalisi ekskursioone muuseumi aias maist oktoobrini, samuti toiduvalmistamise ja eriti säilitamise kursusi täiskasvanutele, kasutades vanu, kuid tihti unustatud retsepte.

Tartu Rakenduslik Kolledž, <https://voco.ee/>, Tartu Rakenduslik Kolledž ehk VOCO on Eesti suurim kutse- ja täiendusõppekeskus, mille põhitegevuseks on pakkuda kutseõpet ja kutsekeskharidusõpet, korraldada töökohapõhist õpet ja täiskasvanute täiendkoolitust. Koolis õpib ligikaudu 3600 õppijat tasemeõppes ja üle 2400 õppija täiskasvanute koolituses. Kutsekooli kaasaegsed õppekorpused paiknevad Tartus kahes

erinevas asukohas. VOCO õpetab erinevaid toidutootmise ja toitlustusega seotud erialasid, suurem osa Tartumaa toiduvaldkonna ettevõtjatest ja ettevõtete töötajatest on koolitatud just VOCO-s. VOCO on üks toidupiirkonna projekti eestvedajatest ja kontseptsiooni loojatest, maitsete aastal on VOCO roll aidata kaasa kontseptsiooni elluviimisel läbi erinevate täiendkoolituste ning oma õpilaste ja ekspertide kaasamise toiduaasta programmi üritustesse, sh toiduajaloo uuringu baasil menüüde ja retseptide koostamisel.

MTÜ Meelte kool, <https://meeltekoool.ee/> ja **OÜ Triinu toidumaailm**, <https://triinutoidumaailm.ee/> MTÜ Meelte kool tegeleb laste toitumishariduse edendamisega, nende eesmärgiks on pakkuda lastele toiduharidust mänguliselt, põnevalt ja turvaliselt, et julgustada neid tutvuma uute toitudega ning harjutada mitmekesisemalt sööma. Koolitused ja tegevused, mida pakutakse nii lastele, õpetajatele kui ka lapsevanematele, baseeruvad Sapere meetodil. Sapere (ld "oskama, maitsma, teadma ja tundma") meetod sai alguse Prantsusmaal ja põhineb meie viiel meel – nägemine, kuulmine, kompimine, haistmine ja maitsmine. Sapere meetodit on edukalt rakendatud Prantsusmaal, Suurbritannias, Rootsis, Taanis, Soomes, Šveitsis, Jaapanis ja teisteski riikides. Soomes on programm tänaseks riikliku õppekava osa, seda juba alates 2017 aastast. MTÜ Meelte kool on üks projekti eestvedajatest. Maitsete aastal on Meelte kooli ja Triinu toidumaailma roll tervisliku toitumisega seotud sündmuste eestvedamine, ürituste korralduslikud küsimused, sh abistamine toiduajaloo uuringu baasil menüüde ja retseptide koostamisel ning kontseptsiooni koostamisse panustamine.

Eesti Maaülikool, toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia õppetool, <https://vl.emu.ee/et/struktuur/toiduainete-tehnoloogia-osakond/>, **EMU Biomajanduse Arenduskeskus**, <https://biomak.emu.ee/>, **Võrtsjärve Õppekoht ja Järvemuuseum**, <https://kalala.emu.ee/>, **EMÜ Mahekeskus** <https://mahekeskus.emu.ee/>

Eesti Maaülikool on ainus ülikool Eestis, mis kuulub põllumajanduse ja metsanduse valdkonnas maailma 100 parima ülikooli edetabelisse, olles 54. kohal ning taime- ja loomateaduste ning keskkonna ja ökoloogia valdkonnas maailmas 1% enim viidatud teadusasutuste hulka.

Maaülikooli vastutus seisneb põllumajanduse ja maamajanduse, metsanduse, keskkonnateaduste, veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse, tehnika- ja inseneriteaduste koostoimes. Maaülikool loob ja jagab teadmisi biomajanduse edendajatele looduse ja inimese hüvanguks. Eesti Maaülikooli koosseisu kuulub 3 instituuti ja 2 teaduskeskust. Eesti Maaülikoolil on oluline roll nii Tartumaa kui ka kogu Eesti toiduvaldkonna koolitamises, teadusuuringutes, tootearenduses, innovatsioonis, jätkusuutlikkuses ja majanduslikus konkurentsivõimes.

Toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia õppetool tegeleb oma rakendusliku mikrobioloogia laboratooriumites, mikromeiereis ja jookide tehnoloogia laboris, sensorika ning pagari- ja kondiitritoodete tehnoloogia ning lihatehnoloogia laboris lisaks õppetööle ka erinevate teadusuuringutega ning pakub võimalusi toiduainetööstustele tootearenduseks ja muudeks koostööprojektideks.

EMÜ Biomajanduse Arenduskeskuse eesmärgiks on algatada ja arendada interdistsiplinaarset biomajanduse-alast teadus- ja arendustegevust. Iga-aastaselt korraldatakse seminari „Ringbiomajandus ja innovatsioon“ ning viiakse läbi erinevaid hackathone. 2025. aasta teisest poolest alustatakse äsja heakskiidu saanud teadustaristu teekaardi TOIT (toiduinnovatsiooni tehnoloogiate infrastruktuur) tegevuste elluviimist <https://etag.ee/rahastamine/infrastruktuuritoetused/teadustaristu-teekaart/>

EMÜ Võrtsjärve Õppekoht on välja kasvanud Limnoloogiakeskusest, selle küllastajatele avatud osa on Järvemuuseum, mis tegeleb Võrtsjärve vee-elustiku ja mageveekalade tutvustamisega. Järvemuuseumi põhiekspositsiooni moodustavad Eesti magevete kalad. Viiakse läbi erinevaid loodusõppeprogramme lasteaiast gümnaasiumi lõpuni, gümnasistide 3-päevaseid looduslaagreid ja suviseid 5-päevaseid kalastuslaagreid.

Mahekeskuse peamiseks tegevussuundadeks on teadus- ja rakendusuringud mahepõllumajanduses, keskkonnasäästlike eluviiside ja mahetoidu tutvustamine, erinevate sihtgruppide koolitamine ning koostöös ettevõtjatega lahenduste leidmine mahesektori arendamiseks. Mahekeskus koondab teabe ja oskused, mis on Eesti Maaülikoolis olemas varasemate mahepõllumajanduse- ja toidu valdkonna teadusuuringutest ning planeerib ja koordineerib edasisi tegevusi, sealhulgas on ellu viinud mitmeid lastele suunatud haridusprogramme nagu „Kasvades oma toiduga“ <https://kasvadesomatoiduga.emu.ee/>. Samuti on EMÜ mahekeskusel oluline roll TOL-i elluviidavates toiduhariduse tegevustes.

Eesti Maaülikooli toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia õppetool on üks toidupiirkonna projekti eestvedajatest ja kontseptsiooni loojatest, maitsete aastal on EMÜ roll aidata kaasa kontseptsiooni elluviimisel läbi ürituste korraldamise ja teadlaste kaasamise.

Veel on nõusoleku programmis kaasalöömiseks andnud:

Tartu Näitused <https://tartunaitused.ee/>
ERM kogude osakond ja ERM-i jõululaat <https://www.erm.ee/et/kogud>
Eesti Teadusagentuur <https://etagee.ee/>
Melliste OTT <https://www.facebook.com/groups/382192980362937/>
Linnaveere OTT https://www.facebook.com/linnaveereott/about/?ref=page_internal&rd=1
MTÜ Peipsimaa Turism <https://visitpeipsi.com/>

Tirina sarja sündmuste ja erinevate kodukohvikute päevade korraldajad:

Luke mõis <https://lukemois.ee/>
Sibulatee <https://www.sibulatee.ee/>
Elva Teenused <https://elvateenused.ee/>
Kurepalu Külaselts Priius
Lohkva Külaselts https://www.facebook.com/lohkvakulaselts/?locale=et_EE
Tammelinna Selts <https://tammelinnaselts.ee/>
Kambja Kultuur ja Sport <https://www.kambja.ee/kultuur-ja-sport>
Alatskivi Loss <https://www.alatskiviloss.ee/>
Tartu Pääsupesa Lasteaed <https://tartupaasupesa.weebly.com/>
Tartu Lasteaed Lotte <https://www.lottela.ee/>

Tartumaa toiduvõrgustiku liikmed:

Luunja vald www.luunja.ee
Tartu vald <https://tartuvald.ee/>
SA Elva Kultuur ja Sport <https://elvakultuur.ee/>
BioCC <https://www.biocc.ee/>
Juulamõis <https://juulamois.ee/>
Karlova Selts <https://www.karlova.ee/>
Kohvik Lohvik <https://lohvik.ee/>
Maitseelamuste Koda https://www.facebook.com/maitseelamuse/?locale=et_EE
Rõka Külaselts https://www.facebook.com/rokakulaselts/?locale=et_EE
Emajõe Lodjaselts <https://lodi.ee/ee>
Sofi talu <https://www.sofitalu.ee/>
Tartu BT Park <https://biopark.ee/>
Tartu Rahvapäevik <https://rahvapaevik.ee/koolitused/1846/kodu-ja-kook/>
Tartu Turg AS <https://tartuturg.ee/>
Tartu Foodsharing <https://www.foodsharing.ee/tartu.html>

nende hulgas toidutootjad:

annAmi Confiserie <https://annami.ee/>
Andre Farm <https://www.andrefarm.ee/>

Järiste Veinitalu <https://jaristeveinitalu.com/>
Kaarlimõisa Aiasaadused <https://kaarlimoisaaiasaadused.com/>
Kaatsi aed <https://www.facebook.com/Kaatsiaed/>
Kaspri talu <https://kaspriatalu.ee/>
Maidu Kastmed - Lambert Productions OÜ https://www.facebook.com/maidukastmed/?locale=et_EE
Maitseaed <https://www.maitseaed.ee/et>
Linnupete – Linnutiivul OÜ <https://linnupete.ee/>
Peipsi Kalapunkt https://www.facebook.com/vestompluss.ee/?locale=et_EE
Peninuki Distillery <https://www.peninuki.ee/>
Seljamaa talu <https://www.seljamaatalu.com/>
Söödi Karn https://www.facebook.com/Soodikarn/?locale=et_EE
Torditoimetus – Väike-Vahtra koda OÜ <https://torditoimetus.com/>
Veinimäe <https://veinimae.ee/>
Viinamärdi talu <https://viinamarditalu.ee/>

Kaasatud ettevõtted ja organisatsioonid panustavad nii programmi kuuluvate sündmuste elluviimisel kui ka ettevõtete külastuste korraldamise ja teiste kogukonnaliikmete kaasamisega. Toidupiirkonna arendamisse ja toiduaastasse kaasa lööma on oodatud ka kõik teised Tartumaa toiduvaldkonnas tegutsejad, kes ideekavandi koostamisel ajanappuse tõttu ei osalenud.

2.7 Kas organisatsioon osaleb või on osalenud erinevaid osapooli kaasavate koostööprojektide elluviimises? Kas mõni neist on tähendanud osalemist rahvusvahelistes projektides, koostöövõrgustikes? Palun nimetage viimaste aastate projekte ja lisage ka link koostöövõrgustiku/projekti kodulehele:

Kõik Tartumaa Arendusseltsi viimaste aastate toiduvaldkonna tegevused on leitavad Tartumaa Arendusseltsi kodulehel: <https://tas.ee/arendusprojektid/tartumaa-toidupiirkond/>

Aastatel 2019.-2022. osales Tartumaa Arendusselts rahvusvahelises URBACT koostööprojektis “Food Corridors”. Projekti raames moodustati Tartumaa toiduvõrgustik, loodi Tartumaa toidustrateegia, toimus rahvusvaheline koostöö teiste Euroopa toidupiirkondadega, Tartumaa Omavalitsuste Liit ja Tartumaa Arendusselts allkirjastasid Glasgow deklaratsiooni ja viidi ellu rohefestivali eksperiment.

Hetkel on Tartumaa Arendusseltsil käimas kolm suurt toiduvaldkonna koostööprojekti:

- LEADER ühisprojekt Tartumaa Omavalitsuste Liiduga, mille raames koondati Tartumaa toidusündmused ühte „Tirin“ <https://www.tartumaa.ee/koostoo/toidupiirkond/tirin> nimelisse sarja, sarja sündmused said lisarahastust ja -turundust, korraldati kaks koolitoidu teemalist konverentsi ning erinevaid õppereise ja koolitusi toiduvõrgustiku liikmetele.
- LEADER ühisprojekt Tartu Rakendusliku Kolledži ja MTÜ Meelte kooliga, mille raames valmib Tartumaa toiduajaloo uuring perioodist 9000 e.Kr–1940-ndad, valmis lasteaiaaialiste laste vanematele suunatud SAPERE metoodikat tutvustav trükis ning toimuvad erinevad toidukoolitused, -õppereisid ja -seminarid.
- PRIA lühikeste tarneahelate projekt koos 20 Tartu maakonna mikro- ja väike-ettevõtjaga, projekti eesmärgiks on soodustada ettevõtjate ühist laatadel ja messidel käimist, avada müügipunkt ning viia ellu Tartumaa toiduettevõtteid ja nende tooteid tutvustavaid teavitustegevusi. Projekti alustades oli kaasatud kuus ettevõtet, selle käivitumise järgselt on ettevõtjaid pidevalt lisandunud.

2024. aasta alguses lepitati Tartumaa toiduvõrgustiku liikmete koostööseminaril ühiselt kokku märgise Tartumaine Toit [statuut](#) ning käesoleva aasta sügisel alustati märgise välja andmist. Esimese vooruga taotles märgist 22 ettevõtjat, komisjon hindas kõik taotlused heaks, järgmine voor toimub 2025. aasta jaanuaris ning voorud hakkavadki toimuma kaks korda aastas.

Tartumaa Arendusseltsil on suur kogemus erinevate osapoolte kaasamisel nii Eesti sisestes kui ka rahvusvahelistes koostööprojektides. Äsja on lõppemas Euroopa Kultuuripealinn Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm <https://visitsouthestonia.com/tartu-2024/>, mille raames toimus aastatel 2023-2024

kultuuripealinna külastajatele ligi 120 kogukondade poolt korraldatud sündmust, sealhulgas Tartumaa toidusündmuste sarjas Tirin 55 toidusündmust (neist 26 unikaalset sündmust ja 21 erinevat korraldajat). Tirina sarja jooksul tekkis maakonna toidusündmustest arvestatav pildipank ja videomaterjal, mida sündmuste korraldajad saavad ka edaspidi turunduses kasutada. Tartumaa Arendusselts tegeleb ka Emajõe võrgustiku arendamisega – TAS on võrgustiku koordinaator. TAS viib ellu Eesti-Läti programmist rahastatud projekti “River Networks” koostöös Gauja piirkonnaga Lätis, RTK projekti “Võrtsjärve-Emajõe-Peipsi võrgustiku ja veeteie arendamine” koostöös Tartumaa Omavalitsuste Liiduga, samuti korraldab TAS juba aastaid Emajõe jõeretkede sarja ja talgupäevi.

Lisaks osaletakse mitmes teises koostööprojektis, mis on suuremal või vähemal määral toiduvaldkonnaga seotud. Näiteks Interreg projekt eRural Resilience <https://tas.ee/arendusprojektid/erural-resilience/> tegeleb biomajandusettevõtete digitaliseerimise toetamise ning tugisüsteemi väljatöötamise, testimise ja rakendamisega e-bioettevõtete loomiseks maapiirkonnas.

Toidupiirkonna arendamiseks on esitatud Interreg Eesti-Läti programmi väikeprojekt Vidzeme Planning Regioniga (Läti) ning ettevalmistamisel LEADER koostööprojekt Gal La Cittadella del Sapere (Itaalia) ja teiste nende poolt kaasatud partneritega üle Euroopa.

2.8 Kui kohaliku toidu arendamiseks on välja töötatud piirkondlik strateegia, arengukava, koostöölepe või muu analoogne arengudokument, siis lisage dokument või link dokumendile ning tooge välja peamised aspektid, kuidas toidupiirkonna projekt aitab nimetatud dokumendis seatud eesmärkide saavutamisele kaasa:

Kohaliku toidu arendamiseks töötati aastatel 2020-2022 URBACT koostööprojekti „Food Corridors“ raames välja [Tartu maakonna toidustrateegia 2022-2030](#). Toidupiirkonna projekt tugineb strateegias välja toodud läbivatele põhimõtetele: kohaliku tooraine väärtustamine, uuenduslikkus, koostöö ja koosloome ning eripära ja mitmekesisus. Tartumaa visioon on olla 2030 aastal tuntud toidupiirkond Eestis ja Euroopas. Visiooni realiseerimiseks on püstitatud neli strateegilist eesmärki, millest toidupiirkonna projekt aitab eelkõige kaasa strateegilise eesmärgi nr. 2 „Tartumaa toiduvaldkonnal on ühine ja eristuv bränd, mida kasutavad sektori olulisemad esindajad ning mis on tuntud nii üle-eestiliselt kui ka rahvusvaheliselt“ elluviimisel. Maitsete aasta alguseks valmiv Tartumaa toiduajaloo uuring ja selle tutvustamine aitab teadvustada piirkonna toidutraditsioone ja eripära, tugevdab piirkondlikku identiteeti ning on toeks toiduettevõtjatele oma toodete ja teenuste arendamisel. Toidupiirkonnaks olemine aitab läbi suurema meediakajastuse tutvustada Tartumaa toiduvaldkonna brändi Tartumaine Toit laiemale avalikkusele ning seeläbi motiveerida laiemat ettevõtjate ringi endale märgist taotlema. Samuti toetab ja arendab toiduaastaks olemine Tirina sarja koondatud kogukondlikke toidusündmusi ja laataseid ning neil suuremas mahus kohaliku tooraine ja toidutootjate kaasamist.

Toiduaasta võimaldab tuua esile Tartumaa teadus- ja arenduspotentsiaali ning selle edulood. Läbi haridus- ja teadusasutuste kaasamise, edulugude tutvustamise ja innovatsiooniprogrammide, saame soodustada järgnevaid ettevõtjate ja teadlaste vahelisi projekte ning seeläbi innovatsiooni ja ettevõtete konkurentsivõimet.

Samuti toetab toidupiirkonnaks olemine teisi strateegilisi eesmärke – projektis osalemine parandab läbi ühistegevuse tootjate, toitlustajate ja tarbijate vahelist info- ja kogemuste vahetust. Tehes suuremat teavitustegevust ja viies ellu erinevaid Tartumaa maitsete teemalisi koolitusi, saame tõsta tarbijate teadlikkust kohalikest toidutootjatest, nende oskusi kasutada toiduvalmistamisel kohalikku toorainet ning vältida toiduraiskamist. Teadlik tervisliku ja kohaliku toidu tarbimine on Tartumaa Omavalitsuste Liidu fookuses, kes jätkab toiduaasta raames oma toiduhariduse alaseid tegevusi, mille üks telg on kohaliku tooraine kasutamise suurendamine haridusasutustes ja teine õpilaste tervise toetamine läbi kaasajastatud toitlustuskorralduse.

Toiduaasta on hea võimalus tuua kokku suurem ring erinevaid toidusektori osapooli, kellel muidu igapäevaselt kokkupuudet pole ning seeläbi saavad tekkida uued ideed ja ühistegevused.

Kohalik toit on olulisel kohal ka Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonna ühisstrateegias aastateks 2023–2030. 2. fookusvaldkond: Kohalik ressurss ja ettevõtlus pöörab eraldi tähelepanu kohalikule toidule. Samuti on 3. fookusvaldkond: Suurprojektid, vihmavarju- ja koostööprojektid juures välja toodud, et prioriteetseteks koostööprojektideks on nt kohaliku ressursi väärindamise ja võrgustike tegevusega seotud algatused, mida TAS aitab eest vedada (sh Tartumaa toiduvõrgustiku arendamine).

3. EESTI TOIDUPIIRKONNA KIRJELDUS²

3.1 Kirjeldage, kuidas Teie poolt konkursile esitatud piirkond eristub toidu ja toidukultuuri poolest teistest Eesti piirkondadest. Millised on piirkonna tugevused (nt palju tuntud toidupakkujaid, eripärased tooted, selgelt eristuv toidupärand – tuntud piirkondlikud retseptid, ettevõtete hea koostöö, muu)?

Tartumaa on tõeline toidu aardelaegas. Mitmekesisel ja rikkalikul toidulaul kohtuvad ajaloolised traditsioonid kaasaegse toidukultuuriga. Meie toidulauda on mõjutanud läbi ajaloo nii head looduslikud tingimused kui ka hansakauplejad ja naaberrahvad (vadjalaste hapukapsas, baltisaksa piparkoogid ja vene vanausuliste kalasupid), tänasel päeval ka ülikoolides õppivad välistudengid ja siin elavad vähemusrahvused, luues rikkaliku segu maitsetest ja lõhnadest. Tartumaal on väga head tingimused põllumajanduseks, kahe suurema järve vahel ja Emajõega ühendatult on olulisel kohal ka sisevete kalandus. Lisaks tugevale põllumajandusele tõuseb Tartumaa esile teaduse ja hariduse valdkonnas – võib öelda, et Tartumaa on Eesti toidukultuuri edendaja ja hoidja läbi aegade. Selles viljakas mullas ja mitmekesiselt pulbitsenud katlas on võrsunud ja küpsenud ka uued teadmised toiduainete tootmisest, koostisest ja kultuurilisest tähendusest.

Rahvusvaheliselt on Tartu tuntud eelkõige kui pikaajaliste traditsioonidega ülikoolilinn. Tartu Ülikool katab erinevaid baasteadusi meditsiinist keskkonnani ning Tartus tegutsevas Eesti Maaülikoolis õpetatakse mitmeid toiduvaldkonna ja sellega seotud erialasid. Tartus sai alguse põllumeeste seltside tegevus, mis löi baasi sordi- ja tõuaretusele, ka põllumeeste seltsidest välja kasvanud kodumajanduskoolid mõjutasid seda, kuidas ja mida me tänapäeval sööme. Tartumaal on mitmeid muuseumi, mis tegelevad suuremal või vähemal määral toidukultuuri ja -pärandiga (ERM, Eesti Põllumajandusmuuseum, Järvemuuseum, Tartu Linnamuuseum, Tartu Ülikooli Ajaloomuuseum, Tartu Botaanikaaed, A. Le Coqi Õllemuuseum, Teaduskeskus AHHA jt), samuti teadus- ja arendusasutusi, mis tegelevad keskkonnasõbraliku ja tervislikuma toidutootmise arendamisega (LABRIS, BioCC, Tartu Teaduspark, Tartu BT Park).

Tartus ja Tartumaal on palju erinevaid ja erinevatele sihtgruppidele suunatud toidukoolituste ja -töötubade pakkujaid. Neist Tartu Rakenduslik Kolledž tegeleb nii kutseõppe kui ka täiendkoolitustega, Tartu Rahvaülikool pakub erinevaid kursuseid, MTÜ Meelte kool koolitab nii haridusasutuste töötajaid kui ka lapsevanemaid ning EMÜ Mahekeskus on teinud õpilastele suunatud haridusprogramme. Ka Eesti Põllumajandusmuuseumil on suur roll toiduhariduse edendamisel – valdav osa nende muuseumiprogramme on toidu teemal – nii lasteaiad, koolid, täiskasvanute grupid kui ka eakad saavad võtta osa erinevatest tegevustest muuseumi aias, leivakojas, töökodades, laudas ja näitusesaalides. Eestis Tartust alguse saanud Foodsharing liikumine tegutseb ka Elvas, lisaks igapäevasele toidupäästmisele ja -jagamisele on nende südameasjaks inimeste teadlikkuse tõstmine, et toit üldse prügikasti ei jõuakski, selleks on nad alati lahkesti nõus erinevatel üritustel esinema.

Tartumaa on avaliku sektori eestvedamisel kujunemas haridusasutuste toitlustuskorralduse ja toiduhariduse eeskõnelejaks. Sealhulgas liigub Tartumaa üha enam kohaliku ja mahetooraine kasutamise poole. Näiteks Tartu linnas on suuremas osas koolides kasutuses 80-100% toitlustuse ökomärgis, selle poolest on

² Punktide 3.4-3.7 kirjeldamisel tuleb silmas pidada projekti elluviimiseks kaasatavate rahaliste vahendite eeldatavat mahtu, sh Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi poolt toidupiirkonna projektiks eraldatavat eeldatavat eelarvet (25 000 eurot käibemaksuta) ning piirkonna enda võimalikke kaasrahastusallikaid (nt kohalikud omavalitsused, Leader meede jms).

Tartumaa Eestis esirinnas. Viimastel aastatel on Tartumaa Omavalitsuste Liit koos oma partneritega viinud ellu mitmeid tegevusi haridusasutuste toitlustuskorralduse parendamiseks, sealhulgas korraldanud kaks koolitoidu teemalist konverentsi, käimas on uuring „Tartu maakonna haridusasutuste toitlustuse korralduse ja tooraine mahtude kaardistamine ning kohaliku tooraine kättesaadavus“ ning on alustatud pilootprogrammi „Koolipere toidutargaks!“. Omavalitsuste üleselt on ettevalmistamisel “Tartumaa haridusasutuste toiduhariduse ja toitlustuskorralduse arendamine tegevuskava 2025-2028”, mille eesmärgiks on, et lapsed ja noored saavad Tartumaa haridusasutustes süüa tasakaalustatud, kohalikest toorainest valmistatud toitu, elavneb piirkonna maamajandus ning tagatud on toidujulgeolek. Tegevuskava valdkondadeks on: toiduharidus, lapse ja õpilase keskne toitlustuskorraldus ning kohaliku, sh mahetooraine kättesaadavus ja selle laialdane kasutamine. Tegevuskava rakendajaks on Tartumaa Omavalitsuste Liit koostöös maakonna kaheksa omavalitsusega kaasates tegevustesse kõik osapooled: haridusasutuste juhtkonnad, õpetajad jt töötajad, toitlustusteenistuste juhtkonnad, kokad ja köögipersonal, õpilased ja lapsevanemad. Haridusasutuste arenguprogrammi “Koolipere toidutargaks” eesmärgiks on, et koolides on koolitoit väärtustatud, söögivahetund loob õpilastele ja õpetajatele heaolutunde, kokad ja köögipersonal tunnevad end täisõigusliku koolipere liikmena, toiduteemad on lõimitud ainetundidesse ja huvitegevustesse jpm. Selle tulemusena on õpilastest saanud teadlikud toidutarbijad ja väheneb toiduraiskamine. Arenguprogrammi “Koolipere toidutargaks” keskendub kahele peamisele teemale: lapse ja noore vaimset ja füüsilist tervist toetav toitlustuskorraldus ning laste ja noorte toiduhariduse alase teadlikkuse tõstmine.

Tartumaal on hoo sisse saanud maakonna toidustrateegia koostamisel loodud toiduvõrgustik, mille liikmeskond kasvab üha. Erinevalt teistest toiduvõrgustikest on selles esindatud nii suuremad kui väiksemad tootjaid, toitlustajaid nii linnast kui maapiirkonnast, avaliku sektori asutused (sh ülikoolid), sündmuste korraldajaid jt. Tartumaa Arenduseltsi tegevust toidustrateegia rakendamisel ja toiduvõrgustiku koordineerimisel tunnustati novembris URBACT hea praktika linna nominatsiooniga. See tiitel annab võimaluse oma praktikat 2025. aasta aprillis toimival URBACT linnafestivalil tutvustada ning järgmises Knowledge Transfer Network taotlusvoorus juhtpartnerina kandideerida.

Tartu on Lõuna-Eesti tõmbekeskus, siin toimuvad suured ja tuntud toiduüritused nagu Maamess, Tartu Toidu- ja Veinifestival, Tartu linna laadad jpm. Maakonnas on palju eriilmelisi toidusündmusi, mis on kahel viimasel aastal koondatud toidusündmuste sarja Tirin. Sinna kuuluvad üritused kõigist kohalikest omavalitsustest, sealhulgas nii kogukondade kohvikutepäevad ja erinevad koolitused kui ka suursündmused nagu Tõuloom ning Uhhaa- ja Kalapidu. Toiduaasta raames kaasatakse programmi kõik varasemast olemasolevad toidusündmused, et anda neile rohkem nähtavust ja arenguvõimalusi. Lisaks on toiduaasta programmi kavas Tartumaa toiduajaloo (9000 e.Kr-1940) uuringu tulemustest inspireeritud tegevused. Maikuuks valmib veebiformaadis artiklikogumik, mille baasil saame korraldada koolitusi ja töötube, retseptivõistlusi, õpilastööde konkursse, haridusprogramme ja näitusi.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Tartumaal on palju erinevaid suuri ja väikseid toidutootjaid, piirkonnas kasvatatakse palju erinevaid põllumajandussaadusi ning tehakse suurel hulgal teadust ja arendustegevusi. Toidupiirkonna aasta raames korjatakse kogu Tartumaa rikkalik tooraine ja teadmus kokku, vääringdatakse ja säilitatakse ka teistele suupäraseks tarbimiseks.

3.2 Millised on Teie piirkonna peamised väljakutsed toidupiirkonnana?

Toidupiirkonnana on väljakutse arendada jätkuvalt toiduvõrgustikku ja selle liikmete ühistegevusi, sealhulgas kaasata võrgustiku senisest enam toitlustajaid ja suurtootjaid.

Oleme võtnud kasutusele märgise Tartumaine Toit, kuid märgisekandjate ring vajab laiendamist ning märgise järjepidevat turundamist, et see jõuaks ka tarbijate teadvusesse ning jaekettidel tekiks suurem huvi kohalike toidutootjate esiletoomiseks. Praeguses keerulises majanduslikus olukorras on oluline toetada kõiki maaettevõtteid ja kohalikke toorainet vääringdavaid toitlustajaid, et nad oma tegevust jätkata suudaks ning leida neile väljundeid oma toodangu turustamiseks, sealhulgas läbi ühistegevuse ja toetusmeetmete kasutamise.

Tartumaa toidustrateegiat luues töid kaasatud osapooled välja, et Tartumaa toidutraditsioonid on määratlemata. Loodame, et 2025. aastal valmiva Tartumaa toiduajaloo uuringu artiklikogumiku esitlemine täidab selle lünga ja annab toiduettevõtjatele võimaluse oma toodetele ja teenustele ajaloolist kaalu anda. Samuti aitab toiduajaloo valmimine mõtestada meie pärandit välisturistidele.

Avaliku sektori asutustes on soov kasutada kohalikku ja mahetoodangut, kuid kahjuks riigihangete seadus ei võimalda seda teha või on põllumajandustootjate võimekus hankes osaleda liiga väike. Püüame leida lahendusi nende kitsaskohtade ületamiseks. Väljakutseks on ka regionaalpoliitika. Tartumaa Omavalitsuste Liit soovib toiduaasta raames luua sidusama dialoogi ministriumide esindajatega koostöös Võrumaa Arenduskeskusega. Peagi valmib Tartumaa haridusasutuste toitlustuskorralduse uuring, millest tulevad andmed on abiks edasiste sammude planeerimisel.

Tartu maakonna [tervise ja heaoluprofiil 2021](#) toob välja, et laste tervisele on vaja suuremat tähelepanu pöörata - kooliõpilastest ca 14% hindab oma tervist rahuldavaks või halvaks, hommikusööki ei söö 43,4% lastest, köögivilju ei söö iga päev 62,9%, iga neljas laps on ülekaaluline (28%) ja üks õpilane kaheksast on rasvunud (12%) ([TAI aastaraamat 2024](#)). Juurpõhjused peituvad lisaks vähesele liikumisele ka toitumises, haridusasutuste toitlustuskorralduses ja puudulikus toiduhariduses. Koolilaps ei saa ise valida lõunasöögi aega ja kohta ning kui koolilõuna ei maitse või pakutakse seda valel ajal, jääb see söömata ning õpilasel köht tühjaks. Seega on avalikul sektoril väga suur roll kujundada laste ja noorte toitumisharjumusi avaliku sektori hallatavate haridusasutuste kaudu.

Koolikultuuris peab sisalduma ka toidukultuur, ent kahjuks on paljudes haridusasutustes toiduharidust alahinnatud ning toitlustuskorraldus seda tihtilugu ei toeta, selgus Tartumaa Omavalitsuste Liidu eestvedamisel, koostöös Tartu BT Park OÜ-ga korraldatud seminaridel (sept. 2023 - jaanuar 2024). Haridusasutuste kokkade koostööpäeval (sügis 2023) töid kokad välja, et vajavad väga koolijuhtkonna ja õpetajate poolset tuge ning sidusat omavahelist koostööd. Ca 100 inimese poolt saadud sisendi põhjal selgus, et toitlustuse korralduse probleemide lahendamine ja toiduhariduse edendamine seisneb haridusasutuse siseses koostöös. Kuna lasteaedades on toitlustuse korraldus paremal järjel ning ka toiduharidus õppetöösse oluliselt paremini lõimitud, valmis idee töötada välja koolisisene arenguprogramm "Koolipere toidutargaks" ja seda piloteerida.

Erasektori toitlustusasutustes on arenguruumi kohaliku tooraine kasutamisel. Samuti on väljaspool Tartu linna vähe heal tasemel toitlustusasutusi. Püüame seda olukorda läbi teavitus- ja tugitegevuste parandada.

Kuigi on olemas tarbijad, kes on huvitatud kohalikust toorainest ja toodangust, on inflatsiooni tingimustes nende ostujõud vähenenud ning ettevõtjad kurdavad käibe languse üle. Samuti on raske kohaliku toorainet üles leida või kätte saada. Püüame tõsta tarbijate teadlikkust ning jõuda jaekettidega tulemusliku koostööni.

Toidu raiskamise, toidujäätmete kasutamise ja laiemalt säästliku majandamise (nt logistika ühine korraldamine, nn jalajälje vähendamine) osas on arenguruumi. Hetkel on käimas mitmed projektid toiduraiskamise vähendamiseks ning loomisel on Tartumaa ringmajanduse teekaart.

3.3 Millised on Teie piirkonnale tüüpilised toidutooted või toidud, mis väärivad esiletõstmist?

Tartumaa toidulaud on rikkalik ja mitmekesine. Head põllumaad taime- ja loomakasvatuseks, metsad ja sood varustavad meid seente ja marjadega, kaks Eesti suurimat järve ja Emajõgi pakuvad häid kalastusvõimalusi. Maakonnas on üle tuhande toiduvaldkonnas tegutseva ettevõtte, nende hulgas põllumajandustootjad, toiduaine- ja joogitööstus, toitlustus ja majutus. Tartumaa toidustrateegia loomise käigus viidi läbi toiduvaldkonna [taustauuring](#), käesoleval sügisel tehti KISMET projekti raames [ülevaade 2022. aasta majandusaasta aruannete põhjal](#).

Kui suurem osa põllumajandustoodangust moodustavad teravili ja piim, siis toiduaastal väärivad esiletõstmist ja toetamist köögivilja- ja marjakasvatavad, mille isevarustatuse tase on terves Eestis liiga väike, kuid nad annavad olulise panuse meie toidujulgeolekusse. Samuti on oluline õpetada välja uus põlvkond meetarbijaid ning kasutada suhkru asemel rohkem mett. Tartumaal on oluline koht ka kalal, millest suurem osa piütakse Peipsist ja Võrtsjärvest.

Tartus on läbi aegade olnud suuri tuntud toiduainetööstusi ja maakonnas palju omanäolisi väikeettevõtjaid, sealhulgas erinevate hoidiste tegijaid. Hoidistatakse kõikvõimalikke saadusi kalast rabarberini. Samuti on Tartumaal mitmeid väikseid kuid tunnustatud juustutootjaid – Andre Farm, Viinamärdi talu ja Breiti kaubamärgi all tegutsev Luke Juustuvabrik. Kasvatatakse vutte, populaarne on erinevate jookide tootmine – tehakse nii puuvilja-marjaveine kui ka viinamarjaveine, siidreid, õlut, kangeid napse, aga ka mahlu ja siirupeid, mis on saanud äramärkimist nii Eestis kui ka välismaistel konkurssidel.

3.4 Kirjeldage, kuidas plaanite oma piirkonda kui 2025. aasta Eesti toidupiirkonda nii Eestis kui ka väljaspool Eestit turundada – milliseid kanaleid plaanite kasutada, milliseid turundusmaterjale (mis keeltes) selle tarbeks luua? Kui piirkondliku toidu turundamiseks on juba olemas infomaterjalid (sh võõrkeelsed), siis palun nimetage need. Milline on piirkonna valmisolek end toidumeenete abil tutvustada?

Tartumaa toidupiirkonda turundab SA Tartumaa Turism peamiselt läbi enda kanalite sise- ja välisturule. Lisaks jagavad kõik toidupiirkonna projekti partnerid teavet oma kanalites ning teevad enda korraldatud üritustele ka ise reklaami, näiteks on VOCO-l suur meililist ning Eesti Põllumajandusmuuseum kuulub Rahvusvahelisse Maaelumuuseumide Ühingusse www.agriculturalmuseums.org. Tartumaa toidupiirkonna maandumisleheks saab veebilehel www.visittartu.com asuv eraldi toidupiirkonnale kujundatud leht, lisaks lähevad kõik sündmused üles Kultuuriaknasse. Kogu info on paralleelselt üleval ka Tartumaa Arendusseltsi kodulehel www.tas.ee/tartumainetoit, kalendris www.tas.ee ning sotsiaalmeediakanalites.

Võrgustikul ja piirkonnal on kasutusel kaitstud kaubamärk Tartumaine Toit ja selle logoraamat. Kaubamärk loodi algselt lühikeste tarneahelate projekti raames ühiselt messidel ja laatadel osalemiseks – kasutusel on ühise värviskeemi ja kujundusega laudlinad, põlled, bännerid ja surfilipud. Märgist Tartumaine Toit kasutavad 2024. aasta lõpu seisuga oma toodetel ja teenustel 22 maakonna ettevõtet, 2025. aasta alguses toimub järgmine märgise taotlusvoor, mille järel märgisekandjate ring suureneb. Osad praegustest märgisekandjatest on ka suurte jaekettide sortimendis.

Kaubamärgil Tartumaine Toit on sotsiaalmeediakanalitest Facebook, Instagram, LinkedIn, Youtube ja Soundcloud kanalid. Youtube'is ja Soundcloudis on üleval ürituste (veebiseminarid, laatadel osalemised, toidusündmused, ettevõtete reklaamvideod) salvestused. Jätkame seniste kanalite kasutamist ja kasutame maitsete aastal lisaks META, Google'i, Google Searchi reklaame nii Eestis kui ka Läti ja Saksa turule. Turundusmaterjalid luuakse lisaks eesti ja inglise keelele ka läti ja saksa keeles. Hetkel on võõrkeelne info olemas Tirina sündmuste kohta <https://www.tartumaa.ee/tartu-county-food-region/tirin-food-events> ja nende videotel on Youtube'is ka inglisekeelsed subtiitrid.

Piirkonnal on valmisolek tutvustada end ka toidumeenete abil – käesoleval sügisel alustasime lühikeste tarneahelate projekti raames ühiste kinkepakkide turustamist, kataloog on nähtav: https://issuu.com/tartumainetoit/docs/tartumaine_toit_kinkepavid_2024. Kinkepakkide ja projektis osalevate toodete müügiga tegeleb oma füüsilises ja e-poes Magasiit www.magasiit.ee/tartumainetoit. Arendame toidumeenete osa uuel aastal edasi, kuna ka teistel ettevõtetel on suur huvi osaleda.

Täiendavad turunduskanalid ja -materjalid

Sisuloojad: Kaasame kohalikke ja rahvusvahelisi toidublogijaid ning sotsiaalmeedia sisuloojaid, kes jagavad oma kogemusi Tartumaa toidupiirkonnast. Teeme koostööd kohalike toiduettevõtjatega, kellest saavad meie toidukultuuri saadikud sotsiaalmeedias.

Videod: Teeme toidutuuri otseülekandeid ja/või loome videosisu, kus saab tutvuda kohalike toidutootjate ja -meistritega.

Podcastid: Loome toiduteemalisi *podcast*'e, kus arutatakse kohalike toidutradsioonide ja -sündmuste üle. Samuti käsitleme toiduinovatsiooni Tartumaal ja kohaliku tooraine kasutamise suurendamist

Kohalike toitude valmistamise videod: Loo lühikesi videoid, mis näitavad, kuidas valmistada kohalikke roogasid.

Kohalikud toidusündmused: Turundame ja korraldame kohalike toidusündmusi, kus külastajad saavad proovida erinevaid roogasid ja osaleda töötubades.

Messid: Osaleme turismimesseidel Tourest (Eesti), Balttour (Läti), ITB Berlin (Saksamaa) ja MATKA messil (Soome).

Meedia: Teeme koostööd erinevate digi- ja trükimeedia väljaannetega nii Eestis kui ka välisriikides. Reklaamime Tartu linna- ja maakonna bussipaviljonides, raadiotes ning televisioonis saadetes nagu "Õhtu", "Ringvaade", "Aktuaalne kaamera", "Maahommik" ja "TV3 uudised". Lisame QR-koodid trükimaterjalidele, mis viivad otse veebilehtedele või sotsiaalmeediakanalitele. Koostöös Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusega suuname pressireise erinevate toiduvaldkonnas tegutsevate ettevõtete ja organisatsioonide juurde.

Suurüritustega koostöö: Plaanime koostööd mitmete Tartumaal toimuvate suursündmustega, sealhulgas Rally Estoniaga, kellega Tartu linnal on varasemalt olnud edukas koostöö. Kavatseme tutvustada kohaliku toidukultuuri toitlustusalal, VIP-alal ja *service*-alal, kus igal aastal on erinevateks tegevusteks suur telk. Lisaks plaanime luua video, kus tuntud rallisõitjad proovivad kohalike toite ja külastavad toiduteadusega seotud ettevõtteid. Organiseerime ka külastusprogrammi toiduettevõtjate juurde ning loome interaktiivse kaardi, mis võimaldab rallisõpradel ralli ajal tutvuda erinevate kohalike toiduettevõtetega.

Koostöö reisikorraldusfirmadega: Aitame luua reisikorraldusfirmadel toiduturismi pakette koostöös toitlustajate, aktiivse puhkuse edendajate ja majutusettevõtetega. SA Tartumaa Turismil on pikaajaline kogemus Tartu linnagiidide atesteerimisel ning ka hea koostöögiididega, mis võimaldab neid kaasata. Tuurid on suunatud nii kohalikele elanikele kui ka turistidele.

Rahvusvahelised projektid: Tutvustame piirkonda läbi mitmete rahvusvaheliste projektide. Näiteks esindab SA Tartumaa Turism Tartu linna ja maakonda jätkusuutlikule turismile suunatud projektis Tourism4SDG, kuhu on kaasatud lisaks Tartule veel üheksa sihtkohta erinevatest Euroopa riikidest. Tartumaa toidupiirkonna tutvustamine aitab tõsta teadlikkust meie omanäolisest toidukultuurist ja toetab kohalike toidutootjaid, aidates seeläbi saavutada säästva arengu eesmärke.

Koostöö jaekaubandusettevõtetega: Soovime laiendada märgise Tartumaine Toit kasutust jaekaubanduses, et suurendada piirkonna toidukultuuri tuntust ja nähtavust. Märgise kasutamine aitab tõsta teadlikkust kohalike toodete suurepärasest kvaliteedist ja autentsetest Tartumaa maitsetest. See samm on oluline osa meie turundusstrateegiast, et jõuda laiema publikuni nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tasandil.

3.5 Milline on Teie nägemus Teie toidupiirkonna võimalikust avaiiritusest? Esitage kirjeldus (mh ürituse sihtgrupp, programmi ülesehitus, menüü kontseptsioon, toimumise aeg ja koht, korraldaja(d) ning kommunikatsioonitegevused):

Toidupiirkonna avaiirituseks oleks Tartumaa toiduajaloo (9000 e.Kr – 1940-ndad) artiklikogumiku esitlus, peakorraldaja Tartumaa Arendusselts, kaaskorraldaja Eesti Põllumajandusmuuseum

Toimumisaeg ja koht: mai algus 2025, Eesti Põllumajandusmuuseumis

Ürituse formaat: konverents koos väikse laada ja töötubadega

Sihtgrupp: Tartumaa toiduvaldkonna ettevõtjad, toiduhuvilised Eestist ja kaugemalt, vähemalt 100 osalejat

Menüü kontseptsioon: Lõunalaua menüü koostatakse uuringust välja tulnud retseptide ning põnevaima ja tüüpilisema tooraine baasil kasutades maksimaalselt kohalikku toorainet.

Kohvipauside menüüs kasutatakse lühikeste tarneahelate projektis osalevate ettevõtete toodangut – juustud, vorstid, singid, vutimunatooted, pagaritooted, erinevad moosid, kastmed, joogid jne.

Programm:

- Enne lõunat toimub Tartumaa toiduajaloo uuringu tutvustus – seitse ettekannet kestvusega kuni 30 minutit
- Tartumaa toidust lõunasöök pika laua taga
- Pärastlõunal toimuvad Tartumaa toidu töötoad ja muuseumituurid
- Päeva jooksul toimub paralleelselt maakonna väiketootjate toodete laat koos degusteerimisega

Kommunikatsioonitegevused:

Avaürituse reklaamimist alustatakse juba aprillis, kasutades selleks erinevaid turunduskanaleid – veebilehed, sotsiaalmeediakanalid, suhtlus digi- ja trükimeedia väljaannetega, samuti edastatakse info raadio- ja telekanalitele. Reklaamime algavat toiduaastat ja avaüritust Tartu linna- ja maakonna bussipaviljonides.

3.6 Esitage 2025. aasta toidupiirkonna programmi projekt (see on perioodil 1. mai 2025. a – 31. detsember 2025. a piirkonnas aset leidvate sündmuste ja tegevuste eeldatav kava ehk maitsete aasta programm, mis sisaldab piirkonnas toimuvaid toiduga seotud üritusi ning võimalusel sisaldab ka spetsiaalselt toidupiirkonna aastaks kavandatud sündmusi). Programmi projekt lisada käesoleva ettepaneku lõpus olevasse tabelisse.

3.7 Kas mõni planeeritud üritustest on loodud spetsiaalselt 2025. aasta toidupiirkonna programmi jaoks? Kui jah, siis nimetage see või need ja lisage lühikirjeldus ning ka lühike põhjendus, miks loodud sündmus(t)el on potentsiaali kesta edasi ka pärast toidupiirkonna aastat.

Toidupiirkonna programmi kuuluvad teiste hulgas ka tegevused ja üritused, mida pole varasemalt tehtud või mis on loodud spetsiaalselt 2025. aasta toidupiirkonna programmi jaoks.

Hetkel käib Tartumaa toiduajaloo uuring (periood 9000 e.Kr kuni 1940), mille tulemustest valmib 2025. aasta maikuuks elektrooniline artiklikogumik. Autoriteks: Ester Oras ja Raivo Suni, Inna Jürjo, Ants Hein, Reet Bender, Tiit Rosenberg, Mare Must ja Ester Bardone, toimetaja Tiit Efert. Artiklikogumiku baasil saame selgemalt lahti mõtestada Tartu maakonna toidutraditsioonid ja eripära, sealt tulnud teadmus on teiste toidupiirkonna programmi ürituste aluseks. Kuigi avaürituseks planeeritud artiklikogumiku esitlusel tutvustame meie piirkonna eripära laiemale ringile, algab ettevalmistav töö menüüde ja töötubadega juba jaanuaris, kui kõik artiklite mustandid on valmis. Tartumaa toiduajaloo tulemusi põimitakse ka juba traditsioonilistesse üritustesse.

VOCO korraldab maitsete aasta raames viis Tartumaa toiduajaloost inspireeritud ja kohalikku toorainet kasutavat toidukoolitust. Kuna VOCO koolitab aastast aastasse toitlustusettevõtjate töötajaid, on neil oluline tunda ka kohalikku toidupärandit ja erinevaid tooraineid. Kohaliku tooraine kasutamine soodustab koostööd VOCO ja maakonna tootjate vahel. See annab ühest küljest tooraine kasvatajatele hea võimaluse oma kliendibaasi kasvatamiseks, samas õpivad tulevased kokad, pagarid, lihatehnoloogid jt kuidas kohalikku toorainet maksimaalset vääridada.

Eesti Põllumajandusmuuseum korraldab lisaks tavapärasele üritustele ja töötubadele ka suure Simmanipeo, mille käigus saavad kokku kõik, kes soovivad jagada oma hoidistamise ja säilitamise kogemusi. Simmanipeol on pikk laud, kus serveeritakse lisaks muuseumi oma aia saadustest valmistatud toituledele ka külaliste kaasa toodud kodus valmistatud tooteid. Öhtu jooksul maitstakse ja hinnatakse parimaid hoidiseid, vahetatakse retsepte, mängitakse lapsepõlve lõbusamaid mängu, tantsitakse tuntud meloodiate järgi ja tutvutakse Eesti ühise lauakultuuri väärtustega.

Samuti pakub Eesti Põllumajandusmuuseum spetsiaalseid toiduteemalisi ekskursioone muuseumi aias ning Linda Petti materjalide kogu põhjal toiduvalmistamise ja hoidistamise kursusi täiskasvanutele. Linda Petti

materjalidest avatakse 2025. aasta sügisel ka muuseumi järgmine näitus, mis on planeeritud kui näituse "Peedist pesumasin" jätk. Näitusel räägime jätkusuutlikkusest, toidu rollist meie kultuuris ja jäätmete vähendamisest toiduvaldkonnas.

Aprillis avatakse Eesti Põllumajandusmuuseumi laudas uus püsinäitus loomade heaolust, mis on „terve“ toidu aluseks. Maikuus toimub samas ka loomade heaolu konverents. On ju vanarahvaski öelnud, et kana muneb nokast ja lehm lüpsab suust ehk meie toidulaua kvaliteet sõltub sellest, kuidas me loomade eest hoolitseme. Näitusel räägitakse, milline on õnnelik kana, kuidas tunneb end hästi lehm või siga, kuidas meie, inimesed, saame oma kaasteeliste eest hoolt kanda. Eriliseks teeb ekspositsiooni ka see, et uus keskkond on loodud põllumajandusmuuseumi lauta, loomalatriite ja linnuaedikute kõrvale.

Meelte kool viib läbi erinevaid koolitusi ja töötube, kus saadakse tuttavaks erinevate tartumaiste viljadega ning sellega, kuidas neist süüa valmistada. Seni on Meelte kool koolitanud peamiselt haridusasutustes, kuid toiduaasta raames toimuksid töötöad, kus teevad ühiselt süüa lasteaia- ja algklassilapsed koos oma vanematega ning ka teismelistele mõeldud töötöad. Vähemalt üks töötubadest toimub Tartu linna laadal.

Tartu Turu korraldatavatele linna laatadele lisandub ka töötubade programm, kuhu on kaasatud erinevaid toidukoolitajaid, kogukondi, toidutootjaid. Tartu Toidu- ja Veinifestivalil taaslustatakse Tartu Maitse valimine, ka sellele lisandub väike Tartumaa maitsetele pühendatud laat ja töötöad. Tartu Turg ja Tartu linn on huvitatud kohaliku tooraine kaasamisest ja toidukultuuri arendamisest, seega on tõenäoline, et selline programm jätkub ka edaspidi.

Eesti Maaülikooli Toiduteaduse ja tehnoloogia õppetool tähistab 2025. aastal 65. juubelit, ning seoses sellega korraldatakse kevadel "Terve loom ja tervislik toit" konverentsi raames eraldi toidupäev, mis keskendub peamiselt toiduga seotud teemadele. Toiduteaduse 65. aastapäev kulmineerub konverentsiga 2025. aasta oktoobrikuus, ürituse fookus on suunatud kohaliku toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia tulevikule.

Üle terve maakonna toimuv Tartumaa maitsete nädal novembris – nädala eestvedaja on VOCO koos Tartumaa Arendusseltsi ja Tartumaa Omavalitsuste Liiduga. Üle maakonna toimuvad Tartumaa toiduajaloost inspireeritud ja kohalikust toorainest temaatilised koolitused ja VOCOs koka õpilaste Tartumaa maitsete õhtusöök, tunnustatakse kevadel välja kuulutatud õpilaskonkursside parimaid, mida eksponeeritakse Tartu Turuhoones.

Tartumaa maitsete tutvustamine temaatilistel ettevõtete turidel – aasta jooksul toimuvad temaatilised turid ja ekskursioonid erinevate väikeste ja suurte toidutootjate juurde. Osaleda saavad nii välislastide ja professionaalide grupid kui ka kõik huvilised lähedalt ja kaugelt. Selleks on alustatud ettevõtete kaardistamist, kes on valmis gruppe vastu võtma ning nende võimekust (sobivad aastaajad, grupi suurus, külastuse kestus jms), selle info baasil luuakse turide pakettid, mida saab pakkuda läbi turismifirmade ja Tartu Giidide Ühingu, aga kindlaks määratud kuupäevadel läbi eelmüügi ka üksikkülastajatele. Tartu ja Tartumaad külastavad pidevalt erinevad äridelegatsioonid ja turismigrupid (sh TAS-i ja TOL-i välispartnerid), kellele praegu sellist valmislahendust ei pakuta, samuti tunnevad paljud Tartumaa elanikud huvi kohaliku toidu ja väiketootmise vastu, kuid väljaspool Avatud Talude päevi ja Toidutööstuste nädalat on üksikisikul keeruline kui mitte võimatu erinevaid ettevõtteid külastada. Sarnaseid pakette on ka teistes piirkondades (Sibulatee) ning need on olnud jätkusuutlikud. Ka toidutootjatel on huvi pakettides osaleda, kuna saavad seeläbi end reklaamida ning külastajatele otse oma kaupu müüa.

Tartumaa haridusasutustes tegeletakse üha süvendatumalt toiduharidusega. 2025. aastal sõlmitakse Tartumaa omavalitsuste üleselt " Tartumaa haridusasutuste toiduhariduse ja toitlustuskorralduse arendamine tegevuskava 2025-2028" ning alustatakse selle elluviimist. Käesoleval aastal piloodina alustatud arenguprogrammi "Koolipere toidutargaks" laiendatakse 2025. aastal maakonnas ning tugiprogrammi jätkatakse ka järgnevatel aastatel, kuna see on ka oluline osa tegevuskavast. Sealhulgas toetavad arenguprogrammi erinevad osapooled, näiteks BioCC, kes soovib panustada toidu tervislikkuse teemasel, teeb maitsete aasta raames Tartumaa põhikoolide erinevatele kooliastmetele tunni teemal "Toidu ja bakterite koostöö" ning soovib ka tulevikus sellist koostööd jätkata.

3.8 Palun tooge välja plaan toidupiirkonna projekti rahastamiseks, nimetades ära võimalikud rahastamisallikad (nt Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Leader programm, kohalikud omavalitsused, ürituste korraldajad jne).

Toidupiirkonna projekti rahastamiseks kavatsen kasutada lisaks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi poolsele toetusele ka LEADER programmi, aväritust saaks osaliselt rahastada PRIA lühikeste tarneahelate meetmest. Samuti on paljudel maitsete aasta programmi sündmustel oma eelarvelised vahendid sündmuste elluviimiseks, sealhulgas erinevad projektitoetused näiteks PRIA lühikesed tarneahelad, EIT Food, Interreg BSR, RTK jt. Kasutatakse ka ürituste piletitulu ning sponsorlust. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi tuge kasutame eelkõige turundustegevusteks ja projektijuhtimisega seotud kuludeks.

2025. aasta toidupiirkonna programmi projekt. Vajadusel lisage tabelisse ridu:

Programmis on välja toodud tegevused ja üritused, mille osas on partneritega juba kindel kokkulepe. Kava täieneb hiljem läbirääkimiste käigus.

Tegevuse/ürituse kuupäev (kuu täpsusega)	Tegevuse/ürituse pealkiri	Tegevuse/ürituse tüüp (nt laat, kultuuriüritus, restoraninädal, kohvikutepäevad, hariduslike eesmärkidega üritus, konkurss, üleskutse vms)	Sihtgrupp (nt kohalik kogukond, ettevõtjad, lapsed, laiem avalikkus, välisturistid vms)	Korraldaja(d)	Rahastusallikas
aprill 2025 - eelüritus	Konverents "Terve loom ja tervislik toit"	hariduslike eesmärkidega üritus	ettevõtjad, teadlased, tudengid	EMÜ veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse Instituut	EMÜ
aprill 2025 - eelüritus	Püsinäituse "Mis on õnne valem? - Okastraadist vatsaboolini: loomade pidamistingimustest ja heaolust" avamine Eesti Põllumajandusmuuseumis	hariduslike eesmärkidega üritus	eestimaine maakultuuri- ja põllumajandushuviline erinevas vanuseastmes, laiem avalikkus, välisturistid	SA Eesti Maaelumuuseumid	SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER
aprill 2025 - eelüritus	Sibulatee KALAPuhvetite päev	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Sibulatee	Sibulatee
9. mai 2025	Tartumaa toiduajaloo artiklikogumiku esitlus	konverents, pidu, laat	ettevõtjad, laiem avalikkus, kohalik kogukond	TAS, SA Eesti Maaelumuuseumid	LEADER, PRIA lühikesed tarneahelad, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
10. mai 2025	Tartu kevadlaat	laat	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Tartu Turg	Tartu Turg, PRIA lühikesed tarneahelad
10. mai 2025	Tartumaa maitsete töötoad Tartu kevadlaadal	hariduslike eesmärkidega üritus	lapsed, kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS, Triinu Toidumaailm OÜ, Meelte Kool MTÜ, Kaspri talu OÜ, Tartu Foodsharing	osalejad, Triinu Toidumaailm, Meelte Kool, Kaspri talu, Tartu Turg, LEADER
mai 2025	Pääsupesa Kevadlaat - pajast punusse ja purki	laat, perepäev	Lapsed ja lapsevanemad	Lasteaed Pääsupesa	Tartu Lasteaed Pääsupesa, sponsorid, LEADER
18. mai 2025	Luke mõisa hooaja avaüritus ja kodukohvikute päev	kohvikutepäevad, kultuuriüritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Luke Mõis	Luke Mõis, LEADER
mai 2025	Karlova kohvikutepäev	kohvikutepäevad	kohalik kogukond	Karlova selts	Karlova selts

mai-august 2025	Peedist pesumasin	näitus	laiem avalikkus, välituristid	SA Eesti Maaelumuuseumid	SA Eesti Maaelumuuseumid
mai-oktoober	Toiduteemalised ekskursioonid Põllumajandusmuuseumi aias	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus	SA Eesti Maaelumuuseumid	SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER
mai-oktoober	Tartumaa maitsete konkurss - retseptivõistlused, loovtööd, fotod, videod jms.	üleskutse, konkurss	lasteaialapsed vanematega, õpilased, noored, kohalik kogukond, laiem avalikkus	TAS, TOL, VOCO	LEADER
mai - november	EWA - Empowering Women in Agrifood - põllumajanduse ja toiduvaldkonna naisettevõtjate mentorlusprogramm	hariduslike eesmärkidega üritus	naisettevõtjad	Tartu BT Park	EIT Food
mai - november	Erinevad seminarid ja hackathonid toiduinovatsiooni teemal	hariduslike eesmärkidega üritus	ettevõtjad, tudengid	Tartu BT Park	EIT Food
mai - november	Toidu teemalised haridusprogrammid	hariduslike eesmärkidega üritus	koolid ja lasteaiaid	SA Eesti Maaelumuuseumid	SA Eesti Maaelumuuseumid
mai - november	Erinevad seminarid ja hackathonid toiduinovatsiooni ja toiduraiskamise teemal projektide Wasteless ja KISMET raames	hariduslike eesmärkidega üritus	kogukonnad, laiem avalikkus	Tartu BT Park	Interreg BSR
juuni 2025	Tartumaa maitsete toidukoolitused ja kohaliku tooraine tutvustamine	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond (kokkamishuvilised), toitlustusettevõtjad, kokad	VOCO	VOCO, LEADER, osalejad
juuni 2025	Nõo valla kodukohvikute päev	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus	Nõo vald	Nõo vald, osalejad
7. juuni 2025	Puhvetite päev Rõngust Rannuni	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus	Rõngu rahvamaja ja Rannu rahvamaja	Rõngu rahvamaja ja Rannu rahvamaja, osalejad
23. juuni 2025	Tordioksjon	jaaniõhtu ajal toimuv heategevuslik oksjon	kohalik kogukond, laiem avalikkus	Luunja Maanaiste Selts, Kavastu Maanaiste Selts,	Luunja vald, osalejad

				Luunja Kultuuri- ja Vabaajakeskus	
8.-18. juuli 2025	Sisevete festival	kultuuriüritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	MTÜ Peipsimaa Turism, MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond	
12.-13. juuli 2025	Avatud talude päev Tartumaal	kohvikutepäevad, hariduslik	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS, METK, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	LEADER, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
12.-13. juuli 2025	Tartu Hansalaat	laat	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Tartu Turg	Tartu Turg
12.-13. juuli 2025	Tartumaa maitsete töötoad Tartu Hansalaadal	hariduslike eesmärkidega üritus	lapsed, kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS, Triinu Toidumaailm OÜ, Meelte Kool MTÜ, Kaspri talu OÜ, Tartu Foodsharing	osalejad, Triinu Toidumaailm, Meelte Kool, Kaspri talu, Tartu Turg, LEADER
17.-20. juuli 2025	Tartumaine Toit WRC Delfi Rally Estonia	kultuuriüritus	laiem avalikkus, välisturistid	Tartu linn	LEADER, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
10. august 2025	Maitsva toidu tee	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Kurepalu külaselts	LEADER, Kurepalu külaselts, omafinantseering
16. august 2025	Simmanipidu hoidustamise kogemusvahetusega	pidu, näitus, konkurss	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	SA Eesti Maaelumuuseumid	SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER, osalejad
august 2025	Tartu toidu- ja veinifestival koos Tartu maitse valimise ja Tartumaine Toit laadaga	Restoraninädal, laat, kultuuriüritus	kohalik kogukond, ettevõtjad, laiem avalikkus, välisturistid	Tartu linn	Tartu linn, LEADER
august 2025	Kambja avatud aiad	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus	Kuuste Meesteselts MTÜ, Kambja vald, Kambja Valla Kultuur	Kuuste Meesteselts MTÜ, Kambja vald, Kambja Valla Kultuur, osalejad
august 2025	Tammelinna kodukohvikutepäev	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus	MTÜ Tammelinna selts	MTÜ Tammelinna selts, osalejad
august 2025	Luunja valla kodukohvikute öö	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus	MTÜ Lohkva Külaselts	MTÜ Lohkva Külaselts, Luunja vald, osalejad
16.-17. august 2025	Peipsi Toidu Tänav	restoraninädal	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Maitseelamuse Koda	Maitseelamuse Koda, osalejad

august 2025	Arenguprogramm "Koolipere toidutargaks" laiendamine	hariduslik arenguprogramm koolidele	Haridusasutuste juhid, õpetajad, majandusala juhatajad, haldusjuhid, köögijuhid, omavalitsusjuhid, hankespetsialistid, haridusametnikud ja spetsialistid, kes seisavad head haridusasutuste toitlustuskorralduse eest, lapsevanemad, õpilased, kõik huvilised.	TOL	RTK, TOL
august 2025 – mai 2026	Tartumaa toiduajaloo baasil loodud näitus	näitus, hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	SA Eesti Maaelumuuseumid, TOL, TAS	SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
august 2025 – mai 2026	Peedist pesumasin 2 - Näitus ja töötoad Linda Petti materjalide kogumiku baasil	näitus, hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	SA Eesti Maaelumuuseumid	SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER
6. september 2025	Ülenurme sügisnäitus ja Tõuloom 2025: kartulisortide töötuba, õunte töötuba	laat, kultuuriüritus, konkurss, näitus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	SA Eesti Maaelumuuseumid, ETKÜ, METK, EMÜ	SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER
13. september 2025	Tartu Maarjalaat	laat	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	Tartu Turg	Tartu Turg
13. september 2025	Tartumaa maitsete töötoad Maarjalaadal	hariduslike eesmärkidega üritus	lapsed, kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	TAS, Triinu Toidumaailm OÜ, Meelte Kool MTÜ, Kaspri talu OÜ, Tartu Foodsharing	osalejad, Triinu Toidumaailm, Meelte Kool, Kaspri talu, Tartu Turg, LEADER
september 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	lasteaialapsed ja kooliõpilased koos lapsevanematega	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
september 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	teismelised	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
september 2025	Sibulatee puhvetite päev	kohvikutepäevad	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	Sibulatee	Sibulatee, osalejad

september 2025	Luunja Uhhaa- ja Kalapidu	konkurss, laat, kultuuriüritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	MTÜ Lohkva Külaselts	MTÜ Lohkva Külaselts, Luunja vald, SA Luunja Jõesadam, Luunja Kultuuri- ja Vabaajakeskus, AS Giga, LEADER
23. september 2025	Euroopa Mahepäeva tähistamine	hariduslike eesmärkidega üritus	laiem maakonna avalikkus	EMÜ Mahekeskus, TOL	EMÜ Mahekeskus, TOL
september 2025	Tartumaa maitsete toidukoolitused ja kohaliku tooraine tutvustamine	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond (kokkamishuvilised), toitlustusettevõtjad, kokad	VOCO	VOCO, LEADER, osalejad
29. september 2025	Rahvusvaheline toiduraiskamise vähendamise päev	hariduslike eesmärkidega üritus	lapsed, kohalik kogukond, laiem avalikkus	Tartu Foodsharing, TAS, TOL, Tartu BT Park	KISMET, Wasteless, LEADER
september-detsember 2025	Kokakool	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond	SA Eesti Maaelumuuseumid	osalejad, SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER
september-detsember 2025	Saame kokku leivatares	hariduslike eesmärkidega üritus	eakad	SA Eesti Maaelumuuseumid	osalejad, SA Eesti Maaelumuuseumid, LEADER
6. - 10. oktoober 2025	Avatud söögisaalid Elva vallas	restoraninädal	lapsevanemad, kohalik kogukond	Elva Teenused	Elva Teenused, Elva vald, LEADER
20.-26. oktoober 2025	Toidutöötoad Rahvamajade nädala raames	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond	Tartumaa rahvamajad koostöös TASI, TOLi ja Rahvakultuuri Keskusega	LEADER
oktoober 2025	Seminar „Ringbiomajandus ja innovatsioon“	hariduslike eesmärkidega üritus	teadlased, üliõpilased, ettevõtjad, laiem avalikkus, kohalik kogukond	EMÜ Biomajanduse Arenduskeskus	BOOST4BIOEAST (EL Horisont rahastus), Eesti Maaülikool
oktoober 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	lasteaialapsed ja kooliõpilased koos lapsevanematega	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
oktoober 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	teismelised	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
oktoober 2025	Leivanädal	hariduslike eesmärkidega üritus	kutseõppurid, VOCO koolipere, kohalik kogukond	VOCO	VOCO, osalejad

oktoober 2025	Haridusasutuste toidukonverents 2025	hariduslike eesmärkidega üritus	Haridusasutuste juhid, õpetajad, majandusala juhatajad, haldusjuhid, köögijuhid, omavalitsusjuhid, hankespetsialistid, haridusametnikud ja spetsialistid, kes seisavad head haridusasutuste toitlustuskorralduse eest, lapsevanemad, õpilased, kõik huvilised.	TOL, Tartu BT Park, TAS	TOL, Tartu BT Park programm EIT-Food
oktoober 2025	Looduslodge ja jõhvikaretk Suure Sumega	matk	laiem avalikkus, välituristid	Lodjakoda	Lodjakoda, osalejad
oktoober 2025	Tartumaa maitsete toidukoolitused ja kohaliku tooraine tutvustamine	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond (kokkamishuvilised), toitlustusettevõtjad, kokad	VOCO	VOCO, LEADER, osalejad
31. oktoober 2025	Toiduteaduse õppetooli juubelikonverents	hariduslike eesmärkidega üritus	ettevõtjad, teadlased, tudengid	EMÜ toiduteaduste ja toiduainete tehnoloogia õppetool	EMÜ
oktoober-november 2025	Tund teemal "Toidu ja bakterite koostöö"	hariduslike eesmärkidega üritus	Tartumaa põhikoolide õpilased erinevates kooliastmetes	BioCC, TOL	TOL, BioCC, LEADER
sügis-talv 2025	Toiduinnovatsiooni tehnoloogiate infrastruktuur (TOIT) – teadustaristu teekaart	teadus- ja arendustegevus	Ettevõtjad, teadlased, üliõpilased	Eesti Maaülikool, Biomajanduse Arenduskeskus	Eesti Maaülikool, ETAG
november 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	lasteaialapsed ja kooliõpilased koos lapsevanematega	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
november 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	teismelised	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
november 2025	Purgipidu	konkurss, laat	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	Sibulatee	Sibulatee, osalejad
november 2025	Tartumaa maitsete nädal VOCO koos koka õpilaste Tartumaa maitsete	hariduslike eesmärkidega üritus, üleskutse	kutseõppurid, koolipere, kohalik kogukond	VOCO, TAS, TOL	VOCO, LEADER

	õhtusöögiga õpperestoranis Meliss				
november 2025	Tartumaa maitsete konkursi võitjate tunnustamine ja näitus	konkurss, näitus	lasteaialapsed vanematega, õpilased, noored, kohalik kogukond, laiem avalikkus	TAS, TOL, Tartu Turg	LEADER, Tartu Turg
november 2025	Tartumaa maitsete toidukoolitused ja kohaliku tooraine tutvustamine	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond (kokkamishuvilised), toitlustusettevõtjad, kokad	VOCO	VOCO, LEADER, osalejad
november 2025	Metsast Taldrikule	restoraninädal	kohalik kogukond, ettevõtjad, laiem avalikkus, välituristid	Tartu linn, Visit South Estonia	Tartu linn, Visit South Estonia, osalejad
detsember 2025	ERM-i jõululaat	laat	kohalik kogukond, ettevõtjad, laiem avalikkus, välituristid	ERM	
13. detsember 2025	Tartu jõululaat	laat	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	Tartu Turg	Tartu Turg
13. detsember 2025	Tartumaa maitsete töötoad Jõululaadal	hariduslike eesmärkidega üritus	lapsed, kohalik kogukond, laiem avalikkus, välituristid	TAS, Triinu Toidumaailm OÜ, Meelte Kool MTÜ, Kaspri talu OÜ, Tartu Foodsharing	osalejad, Triinu Toidumaailm, Meelte Kool, Kaspri talu, Tartu Turg, LEADER
detsember 2025	Tartu Näituste jõululaat	laat	kohalik kogukond, ettevõtjad, laiem avalikkus, välituristid	Tartu Näitused	Tartu Näitused
detsember 2025	Tartumaa maitsete toidukoolitused ja kohaliku tooraine tutvustamine	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond (kokkamishuvilised), toitlustusettevõtjad, kokad	VOCO	VOCO, LEADER, osalejad
detsember 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	lasteaialapsed ja kooliõpilased koos lapsevanematega	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
detsember 2025	Meelte Kooli tunnid	hariduslike eesmärkidega üritus	teismelised	Meelte Kool	osalejad, Meelte Kool, LEADER
terve aasta jooksvalt	Erinevad toidukoolitused	hariduslike eesmärkidega üritus	kohalik kogukond, laiem avalikkus	Tartu Rahvaülikool	Tartu Rahvaülikool

terve aasta jooksvalt	Temaatilised turid toidutootjate juurde	ekskursioon	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS	LEADER, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
terve aasta jooksvalt	Temaatilised toorainest lähtuvad eriõhtusöögid	pidu	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	Tartu linn	osalevad ettevõtted
terve aasta jooksvalt	Tartumaised toidud (uuringu baasil menüüd ja retseptid)	arendustegevus, menüüd ja retseptid	kohalikud kogukonnad	Triinu Toidumaailm	osalejad, LEADER
terve aasta jooksvalt	Toidupiltide näitus	näitus	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS	LEADER
terve aasta jooksvalt	Toidumeenete pakid	meenend	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS	LEADER
terve aasta jooksvalt	Toiduturismi paketid	turismipakett	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS ja Visit Tartu	LEADER
terve aasta jooksvalt	turundustegevused ja projektijuhtimine	turundustegevused ja projektijuhtimine	kohalik kogukond, laiem avalikkus, välisturistid	TAS ja Visit Tartu	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, LEADER

Ettepaneku esitaja:

Nimi: Priit Lomp

Organisatsioon: Tartumaa Arendusselts

Amet: juhatuse esimees

/allkirjastatud digitaalselt/